

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

VAIKUTTAVA VARHAISKASVATUS

TIIVISTELMÄ

TILANNEKATSAUS
TOUKOKUU 2016

Aiemmin ilmestyneet Opetushallituksen tilannekatsaukset:

Tieto- ja viestintätekniikka opetuskäytössä. Välineet, vaikuttavuus ja hyödyt.

Tilannekatsaus toukokuu 2011. Muistiot 2011:2.

Kielten tarjonta ja kielivalintojen perusteet perusopetuksessa.

Tilannekatsaus joulukuu 2011. Muistiot 2011:3. Tekijöinä Teija Kangasvieri, Elisa Miettinen, Pirkko Kukkohovi ja Marita Härmälä.

Aivot, oppimisen valmiudet ja koulunkäynti. Neuro- ja kognitiotieteellinen näkökulma.

Tilannekatsaus tammikuu 2012. Muistiot 2012:1. Toimittaneet Teija Kujala, Christina M. Krause, Nina Sajaniemi, Maarit Silvén, Timo Jaakkola & Kari Nyssölä.

Koulutuksen järjestäminen kohti 2020-lukua. Kuntarakenteen, oppilaitosverkoston ja ohjauksen nykytilanne sekä kehitysnäkymät.

Tilannekatsaus huhtikuu 2012. Muistiot 2012:2. Tekijöinä Riku Honkasalo & Kari Nyssölä.

Muuttuva oppilaitosjohtaminen.

Tilannekatsaus toukokuu 2012. Muistiot 2012:3. Tekijöinä Jukka Alava, Leena Halttunen ja Mika Risku.

Opetussuunnitelma opettajankoulutuksessa.

Opetussuunnitelman käsittely opettajankoulutusten opetussuunnitelmissa.

Tilannekatsaus kesäkuu 2012. Muistiot 2012:4. Tekijöinä Erja Vitikka, Jaanet Salminen & Tiina Annevirta.

Liikunta ja oppiminen.

Tilannekatsaus lokakuu 2012. Muistiot 2012:5. Tekijöinä Heidi Syväoja, Marko Kantomaa, Kaarlo Laine, Timo Jaakkola, Kirsi Pyhähti ja Tuija Tammelin.

Koulu nuorten näkemänä ja kokemana. Tutkimusinventaari: Nuorisotutkimukset nuorten koulukokemuksista.

Tilannekatsaus marraskuu 2012. Muistiot 2012:6. Tekijänä Tomi Kiilakoski.

Muuttuvat kunnat koulutuksen järjestäjinä. Nykytilanne ja avoin tulevaisuus.

Tilannekatsaus tammikuu 2013. Muistiot 2013:1. Tekijänä Riku Honkasalo.

Ammatillisen koulutuksen ja tutkintojärjestelmän kehittäminen.

Tilannekatsaus maaliskuu 2013. Muistiot 2013:2. Tekijöinä Sakari Ahola ja Aino Anttila.

Keskeisten oppilas- ja opiskelijahuoltopalveluiden saavutettavuus ja moniammatillinen yhteistyö.

Tilannekatsaus toukokuu 2013. Muistiot 2013:3. Tekijöinä Heidi Peltonen & Riku Honkasalo.

Osaaminen kestäväällä perustalla. Suomen PISA-tulosten kehitys vuosina 2000–2009.

Tilannekatsaus helmikuu 2014. Tekijänä Jouni Välijärvi.

Kunnat koulutuksen kehittäjinä.

Tutkimus koulutoimen näkymisestä kuntien strategioissa ja pedagogisen osaamisen vaikutuksesta kuntien johtamiseen.

Tilannekatsaus toukokuu 2014. Tekijöinä Pasi-Heikki Rännisto ja Anni Liski.

Opettajankoulutuksen tilannekatsaus.

Tilannekatsaus marraskuu 2014. Muistiot 2014:4. Toimittaneet Seija Mahlamäki-Kultanen, Anneli Lauriala, Asko Karjalainen, Anneli Rautiainen, Mari Rökköläinen, Elisa Helin, Petri Pohjonen & Kari Nyssölä.

Mitä tarkoittaa ”ammatillisen koulutuksen työelämävastaavuus”?

Tilannekatsaus marraskuu 2015. Raportit ja selvitykset 2015:7. Tekijöinä Leo Aarnio & Suvi Pulkkinen.

Johdanto

Vaikuttava varhaiskasvatus -tilannekatsaus kokoaa yhteen varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta koskevien tutkimusten keskeisiä tuloksia. Katsauksessa tarkastellaan vaikuttavuuden eri ulottuvuuksia sekä varhaiskasvatuksen laatua ja osallistumista vaikuttavuuden edellytyksinä. Siinä käydään läpi myös varhaiskasvatusta koskevia kansainvälisiä suosituksia. Katsauksen jälkiosa keskittyy suomalaiseen varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatuksen tilaa ja kehittämislinjauksia punnitaan tutkimustiedon ja suositusten valossa.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuuden monet ulottuvuudet

Varhaislapsuus on merkittävä elämänvaihe, jonka kuluessa lapsi elää ja kasvaa osana ja osaksi yhteisöään ja ympäröivää yhteiskuntaa. Varhaiskasvatukseen osallistumisesta on tullut merkittävä osa nykyajan lapsen elämää. Samanaikaisesti on vahvistunut käsitys siitä, että laadukkaalla varhaiskasvatuksella on myönteisiä vaikutuksia sekä yksilöille että yhteiskunnalle.

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuutta voi tarkastella monesta eri näkökulmasta. Varhaiskasvatukseen panostamista perustellaan usein investointina tulevaisuuteen. Keskeistä on se, millaisia valmiuksia varhaiskasvatus tuottaa koulunkäynnille tai myöhemmin työelämään ja yhteiskuntaan osallistumiselle. Näkökulma on ollut tärkeä varhaiskasvatuksen aseman vahvistamisessa. Varhaiskasvatuksen näkeminen yksinomaan taloudellisena investointina tekee tarkastelusta kuitenkin välineellisen.

Tulevaisuuspainotuksen arvostelijat korostavat lapsuuden itseisarvoa varhaiskasvatuksen investointien perusteena. Lapset ovat arvokkaita omana itsenään, eivät vain tulevaisuuden kansalaisina ja työntekijöinä.

Yhteiskunnallisesta näkökulmasta olennaisia ovat varhaiskasvatuksen tasa-arvoisuutta ja

inhimillistä pääomaa tuottavat mekanismit sekä työvoimapoliittinen tehtävä. Yksilökehityksen näkökulma liittyy puolestaan elämänlaatuun sekä kognitiivisissa ja sosiaalisissa taidoissa havaittuihin muutoksiin.

Viereiseen kuvioon on koottu edellä esiteltyjä varhaiskasvatuksen erilaisia vaikuttavuuslottuvuuksia.

Varhaiskasvatus lasten kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukena

Varhaislapsuus on intensiivistä kehityksen ja oppimisen aikaa. Keskeiset kehitykselliset muutokset tapahtuvat jo ennen kouluikää. Siksi se, mitä lasten elämässä tapahtuu tuona aikana, on merkityksellistä sekä heidän senhetkisen että tulevan elämänsä kannalta. Varhaiskasvatuksen arjessa tärkeitä lapsille ovat erityisesti kaverisuhteet, leikki sekä aktiivinen ja liikunnallinen toiminta. Mielekäs toiminta ystävien parissa tuottaa hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksen on todettu tuottavan merkittäviä hyötyjä lasten kielen ja kognitiivisten taitojen kehitykselle. Osallistumisen on havaittu parantavan kouluvalmiutta ja myöhempää menestystä koulupolulla. Varhaiskasvatuksella on positiivisia vaikutuksia myös lasten sosio-

	Nykyhetki	Tulevaisuus
Yksilö	<p>Lasten elämänlaatu</p> <p>Vertaissuhteet</p> <p>Uusien asioiden ja taitojen oppiminen</p>	<p>Inhimillisen pääoman kasvu</p> <p>Menestys opinpolulla ja (työ)elämässä</p> <p>Osallisuus, kansalaisuus</p>
Yhteiskunta	<p>Miesten ja naisten mahdollisuus ylläpitää kohtuullisia elinoloja ja osallistua yhteiskuntaelämään</p> <p>Lasten tasavertaiset koulutusmahdollisuudet</p>	<p>Inhimillisen pääoman kasvu</p> <p>Investointien hyödyn kumuloituminen</p> <p>Tasa-arvoinen yhteiskunta, jossa ihmisten osallisuus tuottaa yhteiskuntarauhaa</p>

Varhaiskasvatuksen vaikuttavuusulottuvuuksia

emotionaaliseen taitojen kehitykseen. Varhaiskasvatukseen osallistuneiden lasten on havaittu olevan itsenäisempiä, mukautuvampia, keskittymiskykyisempiä, yhteistyötaitoisempia sekä positiivisemmin oppimiseen suuntautuvia kuin ne lapset, jotka eivät ole varhaiskasvatukseen osallistuneet. Osallistumisen on todettu heijastuvan myös vähäisempänä riskikäyttäytymisenä nuoruudessa.

Myönteiset vaikutukset ovat selvimpiä silloin, kun kyse on ryhmämuotoisesta, ammattilaisten toteuttamasta varhaiskasvatuksesta. Varhaiskasvatuksen aloittaminen alle kolmevuotiaana näyttäisi edistävän vaikuttavuutta. Erityisesti varhaiskasvatuksesta on hyötyä heikommista oloista tuleville lapsille.

Varhaiskasvatus yhteiskunnan hyvinvoinnin ja menestyksen tukena

Varhaiskasvatuksen yhteiskunnalliset vaikutukset liittyvät osin siihen, että lapsen huoltajilla on mahdollisuus osallistua työelämään ja opiskeluun. Varhaiskasvatuksella onkin kasvatustehtävän rinnalla merkittävä työvoimapoliittinen ja perhepoliittinen tehtävä. Tämä näkökulma on ollut perinteisesti vahvasti esillä suomalaisessa varhaiskasvatuskeskustelussa.

Laadukkaan varhaiskasvatuksen ajatellaan kasvattavan paitsi yksittäisen lapsen myös koko väestön inhimillistä pääomaa. Varhaiskasvatus tasoittaa erilaisista taustoista tulevien lasten vaihtelevia lähtökohtia ja vähentää siten yhteiskunnallista eriarvoisuutta. Tasavertaiset koulutusmahdollisuudet luovat perustan yksilöiden menestymiselle ja samalla kansantalouden tuottavuudelle ja kasvuille.

Varhaisvuosien oppimisella on pitkäkestoinen ja kauaksi tulevaisuuteen ulottuva vaikutus. Varhaiskasvatuksen yhteiskunnallinen vaikuttavuus, erityisesti sen inhimillinen ja kustannustehokas ulottuvuus, liittyy sen ennaltaehkäisevään luonteeseen. Syntyneiden ongelmien korjaaminen myöhemmässä vaiheessa on mahdollista, mutta inhimillisesti raskasta ja taloudellisesti huomattavasti kalliimpaa kuin ennaltaehkäisy.

Vain laadukas varhaiskasvatus tuottaa myönteisiä vaikutuksia

Tutkimukset siis osoittavat varhaiskasvatuksen moninaiset hyödyt niin lapsille, perheille kuin yhteiskunnallekin. Vaikutusten toteutuminen edellyttää kuitenkin varhaiskasvatuksen korkeaa laatua. Toinen keskeinen vaikuttavuuden tekijä on kaikkien lasten tasavertainen osallistuminen.

Kansainväliset suositukset kannustavat kehittämään laatua ja osallistumista

Varhaiskasvatuksen merkitys on tunnistettu myös kansainvälisissä organisaatioissa. Niin EU, OECD kuin YK:kin ovat laatineet kuluneella vuosikymmenellä varhaiskasvatusta koskevia suosituksia. EU-maita koskevan tavoitearvon mukaan 95 prosenttia neljä vuotta täyttäneistä alle kouluikäisistä lapsista tulisi osallistua varhaiskasvatukseen. EU-yhteistyössä on valmisteltu myös eurooppalaista varhaiskasvatuksen laadun viitekehystä.

Henkilöstön korkea ja monipuolinen osaaminen varmistaa laadun

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ammattitaito on yksi keskeisimmistä varhaiskasvatuksen laadutekijöistä. Tutkimukset osoittavat henkilöstön koulutustason merkityksen lasten kehitykselle ja oppimiselle. Laadukkaan koulutuksen saaneella

henkilöstöllä on muita paremmat edellytykset innostavaan, lämpimään ja lasta tukevaan vuorovaikutukseen.

Merkityksellistä on sekin, miten henkilöstö tunnistaa lasten erilaisia oppimisen tapoja ja mielenkiinnon kohteita ja kehittää omia pedagogisia käytäntöjään ja oppimisympäristöjä oppimista tukeviksi. Varhaiskasvatuksessa tulisi ottaa huomioon lasten kokonaisvaltainen kehitys ja tarjota vaihtelevia mahdollisuuksia leikkiin, tutkimiseen, itseilmaisuun ja merkitysten luomiseen.

Ryhmäkoko ja suhdeluku laadutekijöinä

Myös ryhmäkoko sekä aikuisten ja lasten suhdeluku ovat yhteydessä varhaiskasvatuksen laatuun. Ne vaikuttavat erityisesti varhaiskasvatuksen vuorovaikutusympäristöön, joka taas on merkityksellinen aikuisten ammatillisen toiminnan ja samalla lasten hyvinvoinnin, oppimisen ja kehittymisen kannalta. Ryhmäkoolla on eniten merkitystä pienimmille lapsille ja erityistä huolenpitoa tarvitseville lapsille. Ryhmäkoko tai suhdeluku eivät kuitenkaan yksinään selitä laatua, vaan olennaista on yhteisvaikutus henkilöstön osaamisen kanssa.

Suomalaisen varhaiskasvatuksen tila

Suomalaiseen varhaiskasvatusjärjestelmään kuuluvat päiväkodit, perhepäivähoito ja niin sanottu muu varhaiskasvatus. Eri toimintamuodot eroavat varhaiskasvatusympäristöinä niin fyysisiltä, toiminnallisilta kuin sosiaalisiltakin ominaisuuksiltaan. Varhaiskasvatuksen järjestämistä on kunnilla, jotka ovat organisoineet palvelut, ohjauksen ja hallinnon monin eri tavoin.

Varhaiskasvatuslaki ja muuttuva varhaiskasvatuspolitiikka

Kauan vireillä ollut varhaiskasvatuksen lainsäädäntöuudistus eteni, kun varhaiskasvatuslaki tuli voimaan elokuussa 2015. Uudessa laissa varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta,

jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Se, että laissa mainitaan erikseen pedagogiikka, on uutta Suomessa.

Tavoitteen asettelussa kyse on merkittävästä muutoksesta. Laissa painottuvat aiempaa selvemmin lapsen kasvun, kehityksen ja uutena asiana oppimisen edistäminen. Varhaiskasvatuksen tavoitteisiin sisältyy koulutuksellisen tasa-arvon ja yhdenvertaisten mahdollisuuksien turvaaminen. Laki korostaa lasten sosiaalista kehitystä, vertaissuhteita ja osallisuutta sekä yhteistyötä vanhempien kanssa. Tavoitteet ovat kiinteästi sidoksissa varhaiskasvatuksen laatuun.

Lain tavoitteet vastaavat kansainvälistä tulkintaa varhaiskasvatuksesta lasten oikeutena ja osana koulutusjärjestelmää. Viimeaikaiset linjaukset ovat kuitenkin vieneet varhaiskasvatustaloutta toiseen suuntaan. Subjektiviivisen oikeuden rajaaminen 20 tuntiin, lasten ja aikuisten suhdeluvun muuttaminen sekä asiakasmaksujen korotuksiin tähtäävät toimet ovat hämmentäviä lain tavoitteiden näkökulmasta.

Alhainen varhaiskasvatukseen osallistuminen ja kotikasvatuksen rahalliset tuet Suomen tilanteen kuvaajina

Suomalaista lastenhoidon politiikkaa on pitkään leimannut eräänlainen dualismi. Yhtäältä valtio ja kunnat kannustavat taloudellisesti lasten kotihoitoon. Toisaalta lasten subjektiivinen oikeus varhaiskasvatukseen painottaa epäsuorasti

palvelun kasvatuksellista merkitystä ja ohjaa sen käyttöön.

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on Suomessa kansainvälisesti ottaen matalalla tasolla, ja Suomi jää selvästi jälkeen EU-maita koskevasta varhaiskasvatukseen osallistumisen tavoitteesta.

Alhaista varhaiskasvatukseen osallistumista selittää suurelta osin suomalainen lastenhoidon kokonaisuusjärjestelmä. Suuri osa alle kolmevuotiaista lapsista hoidetaan kotona kotihoidon tuen turvin. Tukijärjestelmä mahdollistaa myös vanhempien sisarusten hoitamisen kotona, minkä takia moni 3–5-vuotiaskin jää varhaiskasvatuksen ulkopuolelle.

Kotihoidon tuen vahva asema vaikuttaa pulmalliselta tutkimustiedon valossa. Riskinä on muun muassa se, ettei varhaiskasvatukseen osallistumattomien lasten yksilöllisiä oppimisen, kehityksen ja mahdollisia tuen tarpeita tunnisteta riittävän varhain. Pulmallista on myös kotihoidon tuen käytön epätasainen jakautuminen. Vaikka kotihoidon tukea hyödyntävät monenlaiset perheet, eniten sitä hyödyntävät vähän koulutetut ja heikossa työmarkkina-asemassa olevat naiset. Maahanmuuttajaäidit käyttävät kotihoidon tukea pidempään kuin muut äidit.

Varhaiskasvatuksen suurimmat hyödyt on kuitenkin osoitettu olevan juuri niillä lapsilla, jotka tulevat heikoimmista olosuhteista. Tämä perustele lasten tasavertaista osallistumista

varhaiskasvatukseen. Suomalaisessa varhaiskasvatuskeskustelussa koulutuksellisen tasa-arvon ja vaikuttavuuden näkökulmat jäävät taka-alalle.

Varhaiskasvatussuunnitelmat välittävänä asiakirjoina lainsäädäntöohjauksen ja ammatillisten käytäntöjen välillä

Suomalainen varhaiskasvatussuunnitelmakehitys perustuu integroidun varhaiskasvatuksen edu-care-malliin, joka on holistinen ja lapsen kokonaisvaltaista kehitystä painottava. Hoidon ja opetuksen toteuttaminen ehyenä kokonaisuutena on kansainvälisissä arvioissa nähty vahvuutena.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on muuntaa lain tavoitteet varhaiskasvatuksen toteuttamista ohjaaviksi opetussuunnitelmallis-pedagogisiksi teksteiksi. Opetushallitus valmistelee parhaillaan uusia varhaiskasvatussuunnitelman perusteita. Varhaiskasvatustlain myötä perusteasiakirja muuttuu normiksi aieman suositusluonteen sijaan. Kyseessä on suuri muutos, jonka toteutuminen edellyttää pedagogiikan johtamista. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelmatyö on tärkeässä asemassa tavoitteiden käytäntöön siirtymisen kannalta.

Yksi varhaiskasvatussuunnittelun pulmakohdista liittyy siihen, millaiset edellytykset varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoilla on vastata varhaiskasvatukselle asetettuihin tavoitteisiin. Toimintamuodot eroavat toisistaan monin tavoin. Muun muassa henkilöstörakenne ja henkilöstön

koulutustaso, oppimisympäristöt ja resurssit ovat erilaiset eri toimintamuodoissa. Sekä varhaiskasvatusta koskevien tavoitteiden toteutumisen että henkilöstön jaksamisen vuoksi on aiheellista pohtia, miten erot huomioidaan paikallisen tason varhaiskasvatussuunnitelmissa. Kysymys on oleellinen myös lasten tasa-arvon näkökulmasta.

Osaava henkilöstö varmistaa varhaiskasvatuksen tavoitteiden toteutumisen

OECD on tarkastelussaan nostanut Suomen varhaiskasvatuksen vahvuuksiksi henkilöstön koulutustason sekä aikuisten ja lasten suhdeluvun. Myönteiseksi todettiin myös alan houkuttelevuus ja henkilöstön mahdollisuudet täydennyskoulutukseen. Kehittämistä nähtiin esimerkiksi varhaiskasvatuksen johtajuuskoulutuksessa.

Varhaiskasvatuksen neuvottelukunta on puolestaan todennut kehittämistarpeita muun muassa pedagogisessa osaamisessa, johtamisessa, lapsen ja perheen tuen tarpeiden huomiomisessa, lasten osallisuudessa ja kulttuuri- ja sukupuolisensitiivisessä osaamisessa.

Tämän vuosikymmenen alussa toteutettu laaja kansallinen varhaiskasvatuksen koulutuksen arviointi löysi myös monia kehittämiskohteita liittyen muun muassa varhaiskasvatuspedagogiikan tai moniammatillisen yhteistyön osaamiseen. Lisääntynyt maahanmuutto luo puolestaan paineita monikulttuurisuutta koskevien sisältöjen lisäämiseen koulutukseen.

Varhaiskasvatuksen koulutus näyttäytyi arvioinnissa pirstaleisena ja koulutusrakenteen ja ammattirakenteen suhde epäselvänä. Arviointiryhmä suosittelikin ammatti- ja koulutusrakenteen selkiyttämistä sekä eri koulutusten aloituspaikkojen kokonaistarkastelua. Suositukseen sisältyi myös varhaiskasvatuksen perus- ja täydennyskoulutuksen jatkumon vahvistaminen.

Moniammatillisuus suomalaisena vahvuutena ja pulmana

Suomalaisen varhaiskasvatuksen ominaispiirteisiin kuuluu moniammatillinen koulutettu henkilöstö. Moniammatillisuus on voimavara, mutta siihen kytkeytyy myös pulmia.

Pulmia aiheuttaa ammattirakenteen ja varhaiskasvatukselle asetettujen tavoitteiden suhde. Varhaiskasvatuksen tehtävät ovat muuttuneet aiempaa vahvemmin kasvatusta ja opetusta painottaviksi. Samanaikaisesti ammattirakenne on muuttunut siten, että pedagogisen koulutuksen saaneiden lastentarhanopettajien osuus henkilöstössä on vähentynyt ja hoidollisen koulutuksen saaneiden lastenhoitajien osuus on lisääntynyt.

Pulmallinen on myös moniammatillisuuden tulkinta, jossa tehtävät ja vastuut ovat yhteydessä enemmän työvuoroon kuin osaamiseen. Tämä niin sanottu kaikki tekevät kaikkea -työkulttuuri on melko yleinen päiväkodeissa. Osa henkilöstöstä tekee työtä sellaisten tehtävien parissa, joihin heillä ei ole varsinaisesti koulutusta. Samalla työ-

kulttuuri jarruttaa erilaisen osaamisen myönteistä esille nostamista. Varhaiskasvatuksen laadun näkökulmasta asia on merkittävä.

Lisäksi tutkimusten perusteella varhaiskasvatustyötä luonnehtii usein kiire, tehtävien moninaisuus, jatkuvat muutokset, lasten ja heidän taustojensa moninaisuus, epäselvyys eri ammattiryhmien vastuissa sekä talouden niukkenemisen vaikutukset henkilöstöresursseihin. Tutkimukset kertovat myös vaihtelevista toimintakäytännöistä ja -kulttuureista. Vaikka työolot ovat osin sidoksissa kansalliseen sääntelyyn, on paikallisella tasolla monia mahdollisuuksia parantaa työolosuhteita ja työn mielekkyyttä ja sitä kautta varhaiskasvatuksen laatua. Pedagogiikan johtaminen on tässä avainasemassa.

Yhteistyö perheiden kanssa

Varhaiskasvatuksen laatutekijöihin kuuluu myös perheiden ja ammattilaisten yhteistyön toimivuus ja vanhempien osallisuus. Suomalaisissa ohjausasiakirjoissa on painotettu pitkään kasvatuskumppanuutta, mutta käytännöt ovat vaihdelleet. Lapsikohtaisten varhaiskasvatussuunnitelmien laadinta yhdessä vanhempien kanssa on noussut keskeiseksi, joskus ainoaksi, välineeksi kasvatuskumppanuuden toteuttamiseen. Uusi laki painottaa aiempaa enemmän vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä ja haastaa siten uudenlaisten kumppanuskäytäntöjen kehittämiseen. Vanhempien osallisuus käytäntöjen kehittämisessä on keskeistä.

Arviointi kehittämisen tukena

Varhaiskasvatuslain tavoitteiden toteutuminen punnitaan viime kädessä arkisissa käytännöissä. Käytävissä ei ole kattavaa arviointitietoa siitä, millaisia varhaiskasvatuksen käytännöt ovat laadultaan. Tutkimukset kertovat kuitenkin laadun vaihtelusta. Myös vuonna 2012 toteutettu esiopetuksen

arviointi kiinnitti huomiota laatuvaihteluun. Varhaiskasvatuksen arviointi siirtyi uuden lain myötä Kansallinen koulutuksen arviointikeskuksen tehtäväksi. Sen vastuulla on ulkoisten arviointien lisäksi tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä laadunhallintaa koskevissa asioissa.

Lopuksi

Varhaiskasvatusta koskevat tutkimukset ja suositukset painottavat sitä, että vain laadukas varhaiskasvatus tuottaa myönteisiä vaikutuksia. Mikään yksittäinen laatutekijä ei ratkaise, vaan merkityksellistä on eri tekijöiden kokonaisvaikutus. Henkilöstön osaaminen on kuitenkin todettu keskeiseksi laatutekijäksi. Varhaiskasvatustalain-säädännön jatkotyöstämisessä onkin tärkeää huolehtia siitä, että korkea-asteen koulutuksen saaneiden osuus varhaiskasvatuksen henkilöstöstä vahvistuu.

Henkilöstön työolot ja ammatillisen kehittymisen mahdollisuudet vaikuttavat myös varhaiskasvatuksen laatuun. On tärkeää luoda varhaiskasvatukseen sellainen laadukas toimintakulttuuri, jossa ammattilaiset voivat osallistua työnsä kehittämiseen, ja jossa myös lapsilla ja vanhemmillä, erilaisista taustoista riippumatta, on mahdollisuus osallistua toiminnan kehittämiseen. Varhaiskasvatussuunnitelmauudistuksen paikallinen työ tarjoaa tähän oivan areenan.

Uuden varhaiskasvatustalain tavoitteet kytkevät suomalaisen varhaiskasvatuksen kansainväliseen elinikäistä oppimista painottavaan suuntaukseen. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävä on täsmentää, kuinka lain henki saadaan viedyksi pedagogisiin käytäntöihin. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuureissa elää vielä runsaasti aiempia päivähoidon ja varhaiskasvatuksen painotuksia edustavia ajatte-

lumalleja. Lapsen oppimisen ja sen pedagogisen tukemisen hyväksyminen osaksi varhaiskasvatuksen arkea vaatii uuden oppimista ja ajattelu-tapojen kyseenalaistamista. Varhaiskasvatusta koskevat uudistukset edellyttävät myös vahvaa pedagogiikan johtamista.

Varhaiskasvatuspalvelut ovat Suomessa kuntien vastuulla. Viimeaikoina kuntakohtainen vaihtelu on kasvanut suuresti. Erojen seurauksena lapsille syntyy hyvin erilaisia varhaiskasvatusympäristöjä. Arvioinnilla onkin tärkeä tehtävä tuottaa luotettavaa tietoa siitä, onko varhaiskasvatuksen vaihtelu kasvamassa niin suureksi, että se vaarantaa lasten ja perheiden tasa-arvon.

Yhteneväisyksistään huolimatta eri maiden varhaiskasvatus on kulttuurisesti ja historiallisesti omanlaisekseen muotoutunutta. Siksi tarvitaan tutkimusta, jossa vaikuttavuutta tarkastellaan suomalaislasten elinolojen ja suomalaisen varhaiskasvatus- ja kotihoidontuen järjestelmissä. Tarvitaan myös tutkimustietoa siitä, mitä lasten kotiympäristöissä, perhepäivähoidon ja avoimen varhaiskasvatuksen ympäristöissä tapahtuu ja millaisen kehitysympäristön ne lapsille tarjoavat.

Tämä tiivistelmä perustuu Opetushallituksen julkaisuun: Vaikuttava varhaiskasvatus. Tilannekatsaus toukokuu 2016. Raportit ja selvitykset 2016:6. Tekijä Kirsti Karila.

Opetushallitus julkaisee tilannekatsauksia ajankohtaisista koulutuspoliittisista teemoista. Tilannekatsaukset ovat luonteeltaan tiiviitä kirjallisuuskatsauksia, joihin on koottu aihepiiriin liittyvää tutkimus-, tilasto- ja indikaattoritietoa. Tilannekatsausten tavoitteena on vahvistaa tietoperustaisuutta koulutuksen seurannassa, kehittämisessä ja päätöksenteossa.

www.oph.fi/tilannekatsaukset

Opetushallitus
PL 380
00531 Helsinki
029 533 1000
www.oph.fi